

Η Σφαγή των Ψαρών

Λιγοστά και ταπεινά γίνεται να πει κανείς για το μεγάλο μακελειό που σφράγισε την καλοκαιρινή μέρα , Ιούνιο μήνα, 1824. Πολλά και μεγάλα για τα τόσα που το μικρονήσι τούτο απλόχερα πρόσφερε στον ξεσηκωμό του '21, προτού δώσει και την καρδιά του για σφάξιμο. Από την αρχή κίολας της Επανάστασης άρχισε το κυνηγητό του Τούρκικου στόλου και τα Ψαριανά “μίστικα” και τα μπουρλότα γίνηκαν τα κακά όρνια των πασάδων που αλώνιζαν το Αιγαίο, λίγο – πολύ σαν αφεντάδες μέχρι τότες. Με το σκοτάδι, μα και το καταμεσήμερο, ριχνότανε πάνω στα ξύλινα κάστρα με τα περήφανα κανόνια και τα πληρώματα, που διψούσανε για πλιάτσικο και για ρεσάλτο.

Στην αρχή οι Ψαριανοί ριχνότανε στις κοντινές ακρογιαλιές, αναπάντεχα και πιάσανε τον Τούρκο στον ύπνο. Πότε στην Μυτιλήνη, πότε στην Χίο , απέναντι, στην Μ. Ασία και πιο ψηλά ως την Λήμνο και την Τένεδο. Βγαίνανε και στην στείρα και ριχνότανε στα караβάκια και στα πλούσια Τούρκικα τσιφλίκια . Κλειδαμπαρωνότανε η Τουρκιά σαν ξεμύτισε Ψαριανό πανί και σιγά-σιγά τα μεγάλα καράβια τρύπωναν στα στενά, γιατί η μυρωδιά των μπουρλότων τα ξόρκισε. Ο χοντρός , ο καλοφαγός λύκος, τρύπωνε δαγκωμένος στην φωλιά του και παραμόνευε και σκαρφιζόταν μεγάλο γδικιωμό.

Οι αντρειωμένοι του καιρού εκείνου, στρατός ολόκληρος, άνθρωποι ταπεινοί , που η αγάπη του Νησιού και ο καημός για γλυτωμό του τόπου από τον Τούρκο, μεταμορφώθηκαν από νοικοκυραίους του πελάγου και εμπορευόμενους, σε πολεμιστές , που και σήμερα θαμπώνουν τους ιστορικούς και όσους καταπιάνονται με την ανάλυση της ανθρώπινης αποκοτιάς Αποστόλης, Σαριγιάννης, Λουκάκης, Σταματάρας, ο Κυριακού και οι άλλοι ο Χατζή-Κυριάκος και πιο απλοϊκός μα, πιο αλαφροϊσκιωτος και απόκοτος ο Κωνσταντής ο Κανάρης. Κάθε βήμα, κάθε γιουρούσι και κάθε χαμός γινόταν με τόση απλότητα, που θα έλεγες πως ήτανε μέσα στον κύκλο της Ζωής, σαν τον Ύπνο , τον Έρωτα, το Τραγούδι και το θάνατο.

Έτσι απλά ο μπουρλοτιέρης είπε:

“Θα πάω Χίο να κάμω το καράβι του Καπουτάν Πασά”.

Πήγε, το ίδιο απλά, σαν το αγρίμι που έχει το φαί του σίγουρο. Παθιάστηκε, έβαλε καρδιά και κορμί πάνω σ’ ένα δαυλό κι αυτά έγιναν ρετσίνι και φωτιά και εκάψανε το μεγάλο, αστραφτερό καράβι, που ξεχείλιζε κρασί, φωταψίες, τραγούδια και θάνατο. Το κανε σαν ν’ αμολούσε το σκυλί του πάνω στο μισοκοιμισμένοι αγρίμι, απλά και σίγουρα.

Άστραψε ο τόπος, ακόμη και η σκοτεινή θάλασσα ως μέσα στα σωθικά της, έβρασε κι άρχισε μια να καταπίνει, μια να ξερνά κορμιά , ξύλα , κανόνια , δερβίσιδες και

σαρικοφορεμένους γλεντοκόπους του Ραμαζανιού . Στερνά ξέρασε, λαβωμένο και τον Καπουτάν Πασά για να ξεράσει τη ζωή του στην στεριά. Στάθηκε ο Κανάρης να τα δει όλα κι ύστερα έβαλε πλώρη για το ξερονήσι της αποκοτιάς, το ίδιο απλά, όπως είχε ξεκινήσει. Κι ο Αέρας κατάλαβε και βοήθησε κι αυτός.

Δεν ήταν το μοναδικό χτύπημα ενάντια στους μεγάλους αφεντάδες της Πόλης. Απαγωγές караβιών, μικρά και μεγάλα ρεσάλτα, κι άλλα μπουρλότα. Ολάκερη η Άσπρη Θάλασσα έφεγγε τις νύχτες καθώς τα μεγάλα μπρίκια και τα άλλα πλεούμενα λαμπάδιαζαν και γέρνανε να ξεψυχήσουν. Και το μεγάλο θεριό δεν άντεξε άλλο. Είπε :

“ Να σβήσει τούτο το διαβολονήσι”

Μάθανε λοιπόν μια μέρα οι Ψαριανοί , πως η Αρμάδα κατέβαινε κατά το νησί, σταυροκοπήθηκαν και περιμένανε. Κανένα καράβι τους δεν έφυγε από τα Ψαρά, μ’ όλο που θέλανε να βοηθήσουν τους πολεμιστές στην Χαλκίδα που εκείνες τις μέρες είχανε ζώσει οι Τούρκοι και έσφιγγαν όλο και πιο πολύ. Στις 16 του Ιούνη, 15 τούρκικα καράβια και ένα δίκροτο με τον Καπετάν Πασά, γύρισαν τις πλώρες τους κατά τα Ψαρά και αρχίσανε να κατασκοπεύουνε την πόλη και το λιμάνι. Μα ξετρύπωσε ο Κανάρης μ’ ένα μπουρλότο και απομακρύνθηκαν. Στις 17 του Ιούνη , η βουλή των Ψαριανών αποφάσισε να ζητήσει τον ερχομό του Στόλου από τα άλλα νησιά. Ήρθε και ένα Γαλλικό Πολεμικό , για να παραγγείλει στους ντόπιους να πάρουν τα καλά τους και να φύγουν για να μην χυθεί αίμα. Τούτο φάνηκε σαν βρισιά στους Ψαριανούς και είπανε πως θα μεναν και θα πολεμούσαν. Το αίμα, έτσι και αλλιώς χυνόταν χρόνια τώρα. Και μείνανε και άρχισε το κακό.

Στις 20 του Ιούνη ξεκίνησε η Αρμάδα για τα Ψαρά. Οι Ψαριανοί είχανε, σκορπίσει τους πολεμιστές τους σ’ όλους και ειδικά- στους πιο ευκολοπάτητους κόλπους του νησιού για να προλάβουνε την όποια απόβαση. Λένε πως είχανε και 310 κανόνια σκορπισμένα , για να κρατάνε μακριά τα καράβια. Ρίξανε οι Τούρκοι τσούρμα στον Κάναλο, μα τα πετσόκοψαν οι Ψαριανοί. Βούιζε ο τόπος από το κανονίδι από στεριά και θάλασσα . Όλα αυτά κόντεψαν να κάνουν τους πιο πολλούς Ψαριανούς να πιστέψουν πως θα κατάφερναν να κρατήσουν τον οχτρό μακριά. Μα οι απόπειρες απόβασης πλήθαιναν γιατί άρχισε να σηκώνεται αέρας. Τα μεγάλα τουρκικά καράβια ήρθαν ακόμη πιο κοντά και πύκνωσαν το κανονίδι. Μα κάμποσες σακολέβες ανακαλύψανε τον όρμο του Μαρκάκη και βγήκαν οι στρατιώτες στην στεριά. Ξαφνιάστηκαν οι Ψαριανοί γιατί ήταν λίγοι, μια και τούτος ο γιαλός δεν ήταν εύκολος για να βρουν άνθρωποι στην στεριά. Παλέψανε όμως και πέσαν έτσι όπως τόχανε κιόλας αποφασίσει.

Οι Τούρκοι βγήκαν στην στεριά και σ’ άλλες μεριές και έτρεξαν στον Κάναλο χτυπώντας τους Ψαριανούς από πίσω. Μακελιό γίνεται σ’ ολάκερο το νησί και τα Ψαριανά κανόνια απ’ τα νησάκια του Φτελιού και του Άη Νικολάκι . Χτυπάνε τους

Αρβανίτες , μα τα καράβια βγάζουν όλο και πιο πολλούς και όσοι απομένουν απ' τους Ψαριανούς στις μικρές φρουρές, πέφτουνε στο νερό και κολυμπούνε ως τα μικρονήσια να σωθούνε. Το μεγάλο κακό γίνεται γύρω από την μικρή πολιτεία . Φωτιά, καπνοί , φωτιές κατάρες, σμίγουνε με το βαρύ μουγκητό των κανονιών. Κατεβαίνουν σαν τα κοράκια Τούρκοι και Αρβανίτες από το Αρχοντίκι.

Τους παλεύουν οι Ψαριανοί παραγγέλνοντας στους γέρους και τα γυναικόπαιδα να τρέξουν στα λιγοστά καράβια και να σωθούν. Κοπάδια τα παιδιά, οι μανάδες , οι γεροντότεροι που δεν πολεμούσαν, κατέβαιναν κατά το πέλαγο. Μάνες που δεν κατάφερναν να σκαρφαλώσουνε στα πλεύμενα, ριχνότανε στην θάλασσα με τα μωρά στην αγκαλιά τους για να μην πέσουνε στα χέρια του Τούρκου και του Αρβανίτη. Τα κουφάρια τους τα σκόρπισε το μελτέμι σ' όλη την Άσπρη Θάλασσα. Καράβια δίχως τιμόνια , βάρκες ξεχειλισμένες μισότρελους ανθρώπους, κουφάρια και ξύλα , γέμισαν τη θάλασσα. Ξάφνου φύσηξε γερό μελτέμι μα το κακό είχε πια τελειώσει και η φωτιά αποτελείωσε την δουλειά των φονιάδων.

Πάνω στην Μαύρη Ράχη , στο Παλαιόκαστρο, όσοι είχανε κλειστεί , πρόσμεναν την ώρα της Κρίσης.

Μαύρισε η πλαγιά απ' τα σαρίκια και τα γιαταγάνια μα και έτσι , κανείς δεν κατάφερνε να πατήσει την κορφή. Γεμάτες οι δυο εκκλησίες και τα λιγοστά κανόνια τις τράνταζαν απ' τα θεμέλια καθώς ρίχνανε μέσα στην Τουρκική ανθρωποθάλασσα . Ο Καπετάν Πασάς έβγαλε το στερνό του όρντινο. “ Θα το πάρετε το Παλαιόκαστρο σήμερα ή θα σας κόψω όλους”. Κι αρχίσανε το γιουρούσι οι Αγαρηνοί , κύματα-κύματα και γέμισε ο τόπος κουφάρια και ο αέρας καπνό, βλαστήμιες και κατάρες, κλάμα και αίμα περίσσιο. Ήταν ένα μακελειό που τέλος δεν φαινόταν να χει , καθώς οι απελπισμένοι Ψαριανοί πολεμούσαν βουτηγμένοι στο αίμα και τον καπνό , βήμα βήμα, μέσα στον περίβολο , κάτω από τον λαμπερό καλοκαιριάτικο ήλιο που σε λίγο θ' απόστρεφε το πρόσωπο του θαμπωμένος από το κουράγιο του απλού ανθρώπου.

Ήρθε η φοβερή ώρα της Μεγάλης Απόφασης. Ο Βρατσάνος, Αντώνης το μικρό του όνομα , φίλησε το χέρι του γέρου πατέρα του, που ήταν αόματος και ανήμπορος. Ο γέροντας ήταν, λέει , ο στερνός πρόεδρος της Ψαριανής Βουλής. Πήρε ο Αντώνης το δαυλό και το μεγάλο πιστόλι του καθώς είχαν όλοι από πριν αποφασίσει, έκανε το σημείο του σταυρού και άδειασε το όπλο του πάνω στο μπαρούτι της πυριτιδαποθήκης. Και η γη εσείσθη σαν την ώρα της σταύρωσης και γέμισε ο γαλάζιος θόλος φωτιά , πέτρες , κορμιά σακατεμένα και ακούσθηκε η αντάρα ως πέρα στ' ακρογιαλία της σφαγμένης Χίου. Μέρρες μάζευαν οι Τούρκοι τους νεκρούς τους, ταπεινωμένοι αφέντες του καμένου νησιού.

Λένε πως την ώρα της Μεγάλης Σφαγής, στα Ψαρά ζούσαν επτά χιλιάδες ψυχές. Άλλοι πιστεύουν πως ήταν περισσότερες, μια και πολλοί Χιώτες είχανε σωθεί απ' τα

Ψαριανά καράβια σαν έγινε η Σφαγή πρωτύτερα. Όπως κι αν είναι η ιστορία, οι πρόσφυγες αυτοί έφταναν τις δεκατέσσερις χιλιάδες. Μισοί απ'αυτούς γλυτώσανε και σκόρπισαν σαν τα κυνηγημένα πουλιά σε ολάκερο το Αιγαίο . Οι Ψαριανοί χτίσανε τα φτωχόσπιτα τους στην Ερέτρια που από τότε τη βάφτισαν Νέα Ψαρά. Τράβηξαν και γι' άλλα μέρη, κοντινά και μακρινά, ως και την Κρήτη και την Μάνη φτάσανε αναζητώντας μια νέα πατρίδα. Οι πιο τυχεροί και οι πιο πλούσιοι πήγανε στην Σύρα και ήταν από τους πρώτους που δώσανε ζωή σε τούτο το νησί, χτίζοντας καράβια γιατί ήτανε αυτή η τέχνη που γνώριζαν καλύτερα . Κουβάλησαν και όσα κειμήλια μπορούσαν να σηκώσουν σκευή ιερά, λείψανα και εικόνες. Κι ανάμεσα τους ξακουστή εικόνα ιστορημένη από το χέρι ενός μεγάλου πρόσφυγα της Τέχνης του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου από την Κρήτη. Έτσι ερήμωσε το άτυχο νησί για καμπόσο καιρό . Μα ο Ψαριανός που τον ψυχοπονά τον τόπο του, έστω και ρημαγμένο, ξαναγύρισε να ξαναστήσει τη ρημαγμένη του ζωή. Και πέρασαν πάλι χρόνια πικρά και δίσεκτα.

Έμεινε το νησί στα Τούρκικα χέρια μέχρι 12 Οκτωβρίου μήνα, στις 22 ο Ναύαρχος Κουντουριώτης με δύο Ψαριανούς , Βρατσάνους και τους δύο , αδελφούς ,φτάσανε στο νησί. ΙΕΡΑΞ λεγόταν το ένα καράβι που έφτασε για να βγάλει στρατό να πάρει το νησί. Οι Τούρκοι φάνηκε να θέλουν να πολεμήσουν , έτσι το καράβι έριξε , σκοτώνοντας τρεις στρατιώτες και τον αρχηγό τους τον Μουδίρη . Ο φόβος τους ανάγκασε να το βάλουν στα πόδια. Λένε παλιοί Ψαριανοί πως υπολόγιζαν για πολύ περισσότερους εκείνους που έφερε ο ΙΕΡΑΞ και έτσι τελικά, παραδόθηκαν. Σηκώθηκε η σημαία η Ελληνική πάνω στο Διοικητήριο , χτύπησαν οι καμπάνες στο νησί και οι Ψαριανοί γιορτάσανε την μέρα εκείνη στο σπίτι του προστάτη τους, την μεγάλη εκκλησία του Άη Νικόλα που στέκεται πάντα καμαρωτή πάνω από τον λόφο της. Βρατσάνοι τίναξαν την μπαρουταποθήκη στον αέρα την πικρή μέρα της μεγάλης σφαγής, Βρατσάνος έφερε την ελευθερία στο πολύπαθο νησί.

Πηγή: (Από το περιοδικό ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ, Φεβρουάριος 2003)